

Ēnu ekonomikas apkaršanas kontekstā arvien skaļāk tiek runāts par to, kā vēl vairāk ierobežot darījumus skaidrā naudā un, iespējams, ar laiku tos izskaust pavisam. Kādas tam būtu tiesiskās sekas, kā pret skaidru naudu attiecas citviet pasaulē, un kādi vēl ir banku un to klientu riski laikmetā, kad aktivizējusies cīņa ne tikai pret ēnu ekonomiku, bet arī nelegāli iegūtas naudas legalizāciju? Par to saruna ar **Jāni Zelmeni**, zvērinātu advokātu, zvērinātu advokātu biroja *BDO LAW* partneri.

Skaidra nauda – ēnu ekonomikas perēklis vai cilvēktiesības?

darījums. Visiem likuma subjektiem par šādiem darījumiem ir jāziņo.

Kā varētu rasties skaidras naudas darījumi virs 15 000 eiro, ja tie ir aizliegti jau no 7200 eiro?

Ja vīrs aizdod sievai skaidru naudu vai aiziet uz banku un iemaksā to sievas kontā... Es domāju, ka tas nav aizliegts. Jautājums, vai tas ir darījums. Tāpat pastāv arī skaidras naudas iemaksas bankomāti – nezina, vai tiem ir kāds iemaksu limits.

Likuma 30. pantā noteikta atruna, ka uz kredītiestāžu pakalpojumiem skaidras naudas ierobežojumi neattiecas – tāpat arī ne uz iemaksām un izmaksām bankomātos?

Jā, un kredīta dzēšanu arī var veikt skaidrā naudā. Katrā ziņā neesmu dzirdējis, ka kāds no maniem klientiem teiktu, ka bankomāts būtu atteicies pieņemt skaidras naudas iemaksu, kas, piemēram, pārsniegtu 7200 eiro.

Uzņēmējiem nereti rodas jautājums par laika nogriezni, kādā piemērojams skaidras naudas darījumu ierobežojums... Vai dienas laikā veiktie darījumi uzskatāmi par vienu darījumu un līdz ar to jāievēro 7200 eiro ierobežojums? Vai tomēr tie ir dažādi darījumi?

Galvenais, kas jāņem vērā, – lai summas ierobežojums netiek pārsniegts vienā darījumā ar vienu darījuma partneri.

NUMURA INTERVIJA

1 Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 30. panta 7. daļa paredz, ka līdz 1. februārim juridiskām personām ir jādeklarē arī visi iepriekšējā gada laikā skaidrā naudā veiktie darījumi ar fiziskajām personām, ja tās neveic saimniecisko darbību, ja viena darījuma summa vienā operācijā ar katru pārsniedz 3000 eiro (izņemot par izmaksātajiem laimestiem).

Kāds patlaban ir spēkā esošais regulējums – kam un līdz kādām summām ir atļauti skaidras naudas darījumi, kad vairs ne?

Detaļas būtu jāskatās likuma „Par nodokļiem un nodevām” tekstā, bet vispārējais princips ir šāds – aizliegums veikt skaidras naudas darījumus stājas spēkā, pārsniedzot 7200 eiro limitu. Juridiskām personām, ja tiek veikti darījumi skaidrā naudā, kas mēneša ietvaros pārsniedz 1500 eiro limitu, tie ir jādeklarē¹. Savukārt pret nelikumīgi iegūtas naudas legalizāciju un terorisma finansēšanu vērsta regulējums paredz, ka skaidras naudas darījums, kurš pārsniedz 15 000 eiro robežu, ir *a priori* aizdomīgs

NUMURA INTERVIJA

2 Uz intervijas brīdi grozījumi likumā „Par nodokļiem un nodevām” bija iekļauti 2019. gada valsts budžeta projekta paketē un galīgajā lasījumā Saeima tos plānoja skatīt 3. aprīlī.

► Saeimā tiek virzīti jauni skaidras naudas darījumu ierobežošanas plāni,² un arvien biežāk izskan runas, ka tuvojas brīdis, kad skaidra nauda no aprites tiks izslēgta vispār. Šādas ieceres oponenti saka, ka tas būtu antikonstitucionāli. Arī jūs nesen esat sacījis, ka „garantētās cilvēktiesības būt neatkarīgam no valsts arī dzīvo skaidrā naudā”. Vai tas ir tikai emocionāls izteikums, vai tam ir arī juridisks pamats? Vai skaidras naudas aizliegšanas iecerē būtu saskatāms kāda Satversmes panta pārkāpums?

Domāju, ka aizliegums rīkoties ar skaidru naudu pārkāptu indivīda tiesības uz sava īpašuma ne-traucētu lietošanu. Demokrātiskā sabiedrībā pēc nodokļu nomaksas tā ir tikai un vienīgi mana izvēle, mans risks un manas tiesības darīt ar savu naudu, ko un kā es vēlos. Ja gribu – glabāju bankā, gribu – pērku zelta stieņus, gribu – nesu mājās un lieku burkā. Valstij nav nekādu tiesību un nekādas vajadzības iejaukties šajā sfērā – ja vien tiek veikts nodokļu norēķins. Juridiski tas apdraud tiesības brīvi rīkoties ar savu īpašumu. Tas ir kā aizliegt iedzīvotājiem brīvi pirkt un pārdot automašīnu. Vēlme kontrolēt šādas lietas parasti ir raksturīga autoritārām iekārtām. Piemēram, Maskavā jau no deviņdesmito gadu sākuma nav iespējams veikt valūtas maiņu, neuzrādot pasi. Tātad kopumā valūtas konvertācijas ir atļautas, tomēr pastāv zināma kontrole, datu fiksācija.

Atgriežoties pie skaidras naudas aizliegšanas – valstij ir tiesības pieprasīt nodokļu samaksu, bet ne noteikt, kādā formā glabāt naudu. Argumentācija, ka tā ir cīņa ar ēnu ekonomiku, ir otršķirīga. Tā ir tikai runāšana par sekām, neārstējot cēloņus. Skaidra nauda nav cēlonis ēnu ekonomikai, tā ir tikai sekas. To aizliedzot, īstie motīvi netiks atrisināti.

No otras puses, ja skaidra nauda tiktu pilnībā aizliegta un visas naudas plūsmas tiktu virzītas caur valstij labi pārredzamām un izsekojamām blokkēžu sistēmām – kur tad ēnu ekonomika vēl rastos un kādā formā spētu pastāvēt?

Iespējams, nevarētu, taču tas novestu pie daudz nopietnākām sekām. Starp valsti un tās pilsoņiem pastāv tā sauktais sociālais līgums. Jautājums: vai tādā gadījumā valsts ir uzņēmusies savu atbildības daļu? Tā pat skolotājiem solīto algas pielikumu nespēj izpildīt! Un nu valsts mūs izsekos pēc pilnas programmas? Jājautā, vai tā par kaut ko arī atbildēs. Izskatās, ka ne. Līdz ar to Latvijā šāds sociālais līgums jau no deviņdesmito gadu sākuma ir bijis apmēram tāds – mēs netraucējam elitei zagt, lai viņi darbojas, kā uzskata par pareizu, taču mēs izdzīvojam tā, kā mēs protam. Līdz šim neesam protestējuši pret privatizāciju, pret OIK un visām pārējām aizdomīgajām lietām, taču pastāvēja arī robežas, kur valsts vara nejaucās individu dzīvē (lai gan nevar teikt, ka šī jaukšanās jau nebūtu notikusi – ir radīti daudzi ierobežojumi). Ja šis sociālais līgums tiek mainīts un kāds mani sāk audzināt un mācīt, kā pareizi dzīvot, tad arī manas prasības pret eliti būs pavisam citas.

Valstij ir tiesības pieprasīt nodokļu samaksu, bet ne noteikt, kādā formā glabāt naudu.

Varbūt tas arī ir pareizais ceļš – gan valsts prasa no iedzīvotājiem godīgumu un caurskatāmību, gan iedzīvotāji no valsts!

Vai tas arī nebūtu vēlmais rezultāts, patiesais sociālais līgums, uz ko būtu jātiecas?

Tas izklausās mazliet naivi un utopiski. Bet utopiskais sociālisms parasti beidzas ar kazarmām un represijām. Mēs tomēr būvējam sabiedrību, kas balstīta uz indivīda brīvību. Tā ietver gan tiesības, gan pienākumus un domu, ka lielā mērā katram par sevi ir jāparūpējas pašam. Tāpēc valstij nevajadzētu ar savu regulējumu traucēt indivīdam pašam par sevi parūpēties. **Uzskatu, ka no valsts viedokļa būtu daudz izdevīgāk tā saucamo siko ēnu ekonomiku vispār atstāt mierā.** Taksometru vadītāji, oficianti, krāsotāji, mājkalpotājas, prostitūtas – kamēr viņu ienākumi ir no kādiem piecīsim līdz tūkstotim eiro, lai taču viņi paši par sevi rūpējas, vismaz nelien valsts kabatā un neprasa pabalstus!

Daudz lielāka problēma ir tad, kad šie cilvēki pārvēršas par sociālo labumu slaucējiem, jo tad tie kļūst par nastu kopējai sabiedrībai. Kamēr viņi pelna ēnu ekonomikā – jā, viņi nemaksā nodokļus, tomēr silda ekonomiku. Ir ekonomiskā teorija, kas apgalvo, ka pat kukuļņemšana rada zināmā mērā pozitīvu efektu. Jūs iedodat kukuli man, es to iedodu tiesnesim vai ministram, un šis ministrs pasūta vietējiem celtniekiem dzīvokļu mājas būvi – un nauda ir palikusi ekonomiskajā aprītē. Protams, korupcija grauj ticību valsts varai, taču, raugoties ciniski, tikai no ekonomiskā viedokļa, arī šī nauda silda ekonomiku. **Neattaisnoju korupciju vai ēnu ekonomiku, tikai saku, ka valsts mērķim būtu jābūt racionālam, nevis iekasēt nodokļos katru centu.** Ļaut cilvēkiem nodrošināt pašiem sevi, nelikt šķēršļus un, protams, no zināma ienākumu sliekšņa iekasēt nodokļus. Intuitīvi man šķiet, ka šis sliekšnis varētu būt 1000 eiro mēnesī. Piemēram, ir Eiropas valstis, kur neapliekamais minimums ir 1200 eiro mēnesī.

Valsts ieņēmumu dienesta pārstāvji, aizstāvot skaidras naudas darījumu ierobežojumus, medijos izteikušies, ka „jau tagad pasaulē ir valstis, kur pastāv tikai bezskaidras naudas norēķini” ...

Man tas izklausās ļoti hipotētisks apgalvojums, kas būtu kritiski jāvērtē, jāpārbauda. Tas tomēr būtu pamatīgs trieciens mazumtirdzniecībai, kur figurē skaidra nauda. Es diezgan bieži ceļoju pa pasauli, taču neesmu saskāries ar to, ka kaut kur neizmantotu skaidru naudu. Tieši otrādi – jo tālāk prom no Eiropas, jo mīlestība pret skaidru naudu pieaug.

Varbūt esat novērojis kādas kopīgas iezīmes tām valstīm, kurās ir šī lielākā mīlestība uz skaidru naudu, un tām valstīm, kuras vairāk vēlas virzīties uz digitāliem norēķiniem? Varbūt tur saredzamas kādas plašākas vienojošas tendences – biznesa kultūrā un tamlīdzīgi?

Daudzas valstis, kur notiek stingrāka virzība uz bezskaidras naudas norēķiniem, nesena pagātnē ir piedzīvojušas traģiskus terora aktus. Manā skatījumā vislielākās neērtības norēķināties skaidrā naudā ir Amerikas Savienotajās Valstīs. Esmu paceļojis pa ASV provincēm, un, piemēram, maksājums ar simts dolāru banknoti kādā Alabamas benzīntankā vai ātrajā ēstuvē rada ja ne gluži paniku, tad stresa elementu noteikti. ASV jau 50 dolāru banknote skaitās liela nauda. Taču pretēja pieredze ir dažās citās valstīs, piemēram, Armēnijā, Turcijā, Apvienotajos Arābu Emirātos vai Ukrainā, kur maksāšana ar skaidru naudu parasti nozīmē vismaz desmit procentu atlaidi salīdzinājumā ar cenu, kas būtu jāmaksā ar bezskaidras naudas norēķinu. Šajās valstīs izpratne par naudu ir daudz liberālāka. Tur ir pat svarīgi, lai nauda būtu pataustāma.

Cik lielā mērā vērtējat iespēju, ka pārskatāmā nākotnē Latvijā varētu pavisam aizliegt skaidru naudu?

Es domāju, ka tas būtu kontrproduktīvi un pat kaitnieciski. Tas cilvēkos izsauktu spēcīgas dusmas un nebūtu gudri no valsts puses. Protams, Latvija pēdējā laikā virzās uz arvien lielāku skaidras naudas ierobežošanu, lai gan interesanti, ka pat Darba likumā joprojām rakstīts, ka pēc noklusējuma alga būtu jāizmaksā skaidrā naudā, ja vien darbinieks nepieprasa citādi. Tas liecina, ka vēl pirms neilga laika tā bija norma. **Līdz ar to arī šķiet, ka virzība uz bezskaidras naudas norēķiniem nenotiek bez banku lobīja klātbūtnes.** Ja kāds sapņo par skaidras naudas aizliegšanu Latvijā, tad ir jāsaprot, ka mēs atrodamies Eiropas Savienības kopējā tirgū, kur vienpadsmit dalībvalstīs nav vispār nekādu skaidras naudas darījumu ierobežojumu, turklāt tās atrodas arī mums tieši blakus – Igaunija, Lietuva. Jau patlaban daudzi bēg no Valkas uz Valgu, un, ja vēl aizliedz skaidru naudu, tad Valkā vispār neviens vairs nepaliks, izņemot dažus bezskaidras naudas apoloģētus.

Vairāki neseni gadījumi tepat Latvijā arī parāda, ka ar bezskaidras naudas norēķiniem mēdz rasties tehniskas grūtības – tie pārstāj darboties kādā noteiktā banku sistēmā vai konkrēta lielveikala kasēs... Dzirdēti joki par to, ko tādā brīdī pircējam darīt, – piemēram, ja tikko notiesāta maltīte restorānā un nav iespējams norēķināties, jo nav skaidras naudas, vai būtu jāiet mazgāt šķīvjus?

NUMURA INTERVIJA

► Kā šādas situācijas ir vērtējamas no juridiskā viedokļa, kā šo situāciju var risināt? Skaidrs, ka tas neatbrīvo no pienākuma vispār samaksāt, bet vai klientam būtu jāpaliek uz vietas stundām ilgi, kamēr bezskaidras naudas norēķinu sistēma atsāk darboties?

Turklāt, ja klients, piemēram, šādā situācijā nokavē aviolidojumu... Jūs domājat, ka banka viņam šos zaudējumus atlīdzinās? Izlasiet konta atvēršanas līgumu starp banku un klientu. Varu saderēt, ka tajos nav paredzēts bankas pienākums šādos gadījumos segt pat klienta tiešos, kur nu vēl netiešos zaudējumus... **Ja bankas atbildētu ar savu naudu, tad domāju, ka tās būtu pirmās, kas rekomendētu kādu summu turēt un nēsāt līdz arī skaidrā naudā.**

Iedomājieties vēl citu dzīves situāciju. Kā zināms, juridiski pastāv nevainīguma prezumpcija, kuru vajadzētu ievērot. Taču ir virkne drošības līdzekļu, piemēram, aizdomās turētā mantas, tai skaitā naudas līdzekļu, arests. Rodas jautājums – no kādiem līdzekļiem jūs apmaksāsiet savu aizstāvību? Varbūt prokurors izsniegs tam kredītu? Rietumvalstīs – Šveicē, Lihtenšteinā – esmu redzējis, ka šādos gadījumos ļauj no arestētā konta noņemt līdzekļus, lai samaksātu advokātam un realizētu tiesības uz aizstāvību, taču Latvijā nesmu dzirdējis, ka prokurori šādus lūgumus uztvertu nopietni, lai gan teorētiski tā tam vajadzētu būt.

Vēl viens aspekts saistībā ar izvēli par labu skaidrai vai bezskaidrai naudai ir tās uzglabāšanas drošība. Par skaidras naudas drošību katrs atbild pats – turēt mājās seifā, zeķē vai vēl kur. Taču kādas garantijas ir elektroniski uzglabātai naudai? Zināms, ka Noguldījumu garantiju likums bankas bankrota gadījumā garantē depozītus un arī tekošā konta līdzekļus līdz 100 000 eiro. Vai tas attiecas arī uz uzņēmumu finanšu līdzekļiem?

Noguldījumu garantiju likums šo summu garantē gan fiziskām, gan juridiskām personām. Problēma ir tā, ka juridiskām personām šie kontu atlikumi bieži vien ir daudz lielāki. Turklāt, ja sistēmā ir nevis viens, bet vairāki nestabili elementi un bankrotē uzreiz vairākas bankas, tad šis fonds tiks strauji izsmelts tukšs un arī līdzekļus līdz 100 000 eiro nevar tik ātri var neizdoties atgūt. Tāpēc arī 100 000 eiro garantija ir drīzāk nosacīta, nevis absolūta.

Nesen medijos esat vērsis uzmanību uz to, ka saistībā ar cīņu pret naudas atmazgāšanu bankas pēdējā laikā reizēm pēkšņi bloķē uzņēmumu kontus – bez reāla pamatojuma, tikai uz aizdomu pamata. Saprotams, ka jēdziens „tiesiskā palāvība” vairāk attiecas uz valsts pārvaldi, tomēr – vai arī dažādu komersantu sadarbībā nebūtu jābūt tiesībām pašlaik, ka pakalpojums netiks nepamatoti pārtraukts? Un, ja uzņēmums nepamatoti aizvērtu konta dēļ ciēs milzīgus zaudējumus vai vispār ir spiests pārtraukt darbību, – vai tiešām banka nenes par to nekādu atbildību, tai nav pienākuma neko kompensēt?

Bankai nav līgumiska pienākuma skaidrot savu rīcību. Tai var rasties vairāk vai mazāk pamatotas aizdomas, un banka pieņem lēmumu. Piedzīt kompensāciju no bankas šādos gadījumos ir tuvu neiespējamajai misijai. Ir dzirdēts par atsevišķiem gadījumiem, taču jāsaprot, ka mūsdienās populārākais veids, kā bankas tiek sodītas, ir par līdzdalību naudas atmazgāšanā, par nepietiekami stingrām kontroles sistēmām. Un sodītāji ir nevis banku civiltiesiskie darījumu partneri, bet gan valsts uzraugošie dienesti. **Nepietiekama nelegālo darījumu kontrole bankām var izmaksāt daudz dārgāk nekā maza uzņēmuma problēmas, tāpēc aizdomu gadījumā bankas parasti daudz neceremonējas.** Protams, ja jūs būsit simts miljardu turētājs konta atlikumā, tad jūs būsit īpašs klients un jums būs cita apkalpošana. Taču, ja jūsu kontā ir pāris tūkstoši, tad nevajag dzīvot ilūzijās, ka jūs bankai esat svarīgs klients.

„Nevajag dzīvot ilūzijās” – tas būtu viens padoms. Kādi vēl varētu būt ieteikumi komersantiem, lai pēc iespējas izvairītos no nepelnītiem pārpratumiem un nepatīkšām attiecībām ar bankām?

Vajag komunicēt ar banku, veidot ilgstošas attiecības, nelēkāt no vienas bankas uz otru, lai ietaupītu piecus centus par kaut ko. Ar cilvēcisku komunikāciju bieži

NUMURA INTERVIJA

▶ Ja jūs vēl tagad, 2019. gadā, nopietni apsverat ārzonu kompānijas iegādi un cerat, ka jums kāda banka atvērs kontu, es pieliktu pirkstu pie deniņiem...

vien ir iespējams izskaidrot situāciju un vienoties, taču, ja ir formālas attiecības, tad nevajag brīnīties, ka arī banka formāli, uz aizdomu pamata apturēs, iesaldēs vai slēgs konta darbību.

Kāda ir nepareizā prakse, ko uzņēmēji pieļauj, kas noved pie šādām situācijām? No kā būtu vēlamas izvairīties?

Pirmām kārtām ārzonās reģistrētās čaulu kompānijas – grūti iedomāties pamatojumu, kā izskaidrot šādas kompānijas nepieciešamību, ja tā nav izvairīšanās no nodokļiem, naudas atmazgāšana vēl kas ļaunāks. Kādam tad būtu jābūt šim stāstam, lai tam noticētu? Tāpēc, ja jūs vēl tagad, 2019. gadā, nopietni apsverat ārzonu kompānijas iegādi un cerat, ka jums kāda banka atvērs kontu, es pieliktu pirkstu pie deniņiem...

Vai varētu teikt, ka vairāk būtu jābaidās arī tiem uzņēmumiem, kuriem īpašniekos ir Eiropas Savienības nerezidenti? Uz šādiem uzņēmumiem banka varētu skatīties ar lielām aizdomām?

Tas ir viens no jautājumiem. Jebkura risku analīze banku izpildījumā ir saistīta ar īpašnieku, patieso labuma guvēju izcelsmes valstīm. Ja uzņēmuma īpašnieku struktūrā būs kāds no Irānas – ticiet man, šim uzņēmumam neviena banka neatvērs kontu.

Irāna, Ziemeļkoreja – tas skaidrs, tie ir populāri piemēri. Varbūt ir vēl kādas valstis, kurām nāk līdzīgi pastiprināta „aizdomu smaka”?

Latvija... Protams, bijušās PSRS valstis, lai gan ne visas vienādi. Ja mēs aplūkotu improvizētu korupcijas rādītāju, tad, ticiet man, Baltkrievijā ir daudz mazāk korupcijas nekā Uzbekistānā. Un jebkura banka savā tekšējā risku analīzē to ir noteikusi, salīdzinot dažādu valstu profilus.

Esat sacījis, ka nākotnē Latviju gaida sociāla katastrofa, jo sabiedrība ir novecojoša un nodokļu maksātāju kļūs arvien mazāk.

Tāpat jums pieder atziņa, ka „bez iedzīvotāju brīvprātīgas vēlmes maksāt nodokļus tos nevarēs iekasēt”. Vai, skatoties no malas uz valsts darbībām, ir redzams, kā būtu iespējams rīkoties racionālāk, lai mazinātu ēnu ekonomiku – tā, lai pārāk „nežņaugtu” godprātīgos uzņēmējus un privātpersonas, bet vienlaikus ēnu ekonomika tomēr mazinātos? Kā veicināt iedzīvotāju vēlmi maksāt nodokļus un iespējami mīkstināt jūsu minēto gaidāmo sociālo katastrofu?

Vispirms jāteic, ka ir nepareizi identificēta ļaunuma sakne. Tā ir nevis ēnu ekonomika, bet nepietiekami attīstīta ekonomika. Pāris acīmredzamu Latvijas ekonomikas trūkumu ir milzīgs aizbraukušo skaits, tātad – ļoti noplicināti darbaspēka resursi un arī noplicināts patērētāju skaits, kas savukārt nozīmē, ka neviens negrib te investēt, jo tirgus ir dilstošs. Labākās zāles pret ēnu ekonomiku ir attīstīta ekonomika, turības radišana. **Ēnu ekonomika nepastāv tāpēc, ka cilvēki ir negodīgi. Cilvēki, vismaz daļa cilvēku, vienmēr ir bijuši un būs negodīgi. Ēnu ekonomika pastāv tāpēc, ka bieži vien nav citas izejas.** Mūsu ekonomika arī reģionāli ir ļoti nesabalansēta, un, piemēram, jūs varat kaut vai atjaunot nāvessodu un piespriest to par ļērgas tirgošanu, tik un tā Latgalē atradīsies cilvēki, kas to darīs.

Kur ir izeja? Kā Latvijai radīt šo plaukstošo ekonomiku? Kā vērtējams pēdējo valdību padarītais – kuri soļi sperti pareizajā virzienā un kuri ne?

Tas gan nav pēdējo valdību atbildības jautājums, taču viena no fundamentālajām kļūdām Latvijas attīstībā, protams, bija nekontrolēti izzoģoša privatizācija, kas bija ļoti netaisnīga un daudz ko sagrāva ne tikai materiālajā jomā, bet arī ētiski. Taču, raugoties no mūsdienu skatupunkta, esam iebraukuši liberālās ekonomikas grāvī un absolūti nenovērtējam to valstu pieredzi, kurā valsts lomai, valsts kapitālam ir daudz lielāka nozīme – sākot no Norvēģijas un beidzot ar Franciju. Protams, oponenti teiks, ka tik zaglīgam un korumpētam valsts aparātam uzticēta ekonomikas vadīšana beigtos ar pilnīgu izgāšanos, taču es teiktu, ka **šie trīsdesmit gadi liberālās ekonomikas ir pierādījuši, ka tirgus pats sevi nav spējīgs regulēt un sakārtot.** Es nerunāju par staļinisma tipa valsts ekonomiku, es runāju par lielāku valsts lomu kapitālisma sistēmas ietvaros. Tas nozīmē arī koncentrēties uz tiem attīstības virzieniem, kuros nav gaidāma tūlītēja peļņa, bet kuri ilgtermiņā var izrādīties daudz vērtīgāki. Piemēram, jebkuras valsts ilgtermiņa labklājības pamatā ir izglītība un zinātne. Bez zinātnes komponenta nevar radīt neko efektīvu un ar lielu pievienoto vērtību. Bet zinātnes attīstība Latvijā kopš 1990. gada ir bijusi graužoša. Līdz ar to mēs joprojām ražojam šprotes tāpat kā pirms simts gadiem un lepojamies ar to. Taču 21. gadsimts nav par šprotu ražošanu – tas ir par digitālo revolūciju. Cik mēs kā valsts esam ieguldījuši līdzekļus digitālajā zinātnē, izglītībā? **B J P**

NUMURA INTERVIJA

Ar Jāni Zelmeni sarunājis Ivars Kubliņš, portāla *plz.lv* redaktors